

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ
ТА АСПІРАНТІВ

20-21 вересня 2007 року

синантропних видів (*Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Falcaria vtilgaris* Bernh., *Eryngium campestre* L., *Sisymbrium orientate* L.), доля яких у систематичній структурі ценозів коливається від біля 1%, а проективне покриття - від 2 до 20%.

На степових ділянках, які не зазнали значного антропогенного впливу, досить добре збереглися ценози формації *Stipeta capillatae*, яка представлена двома асоціаціями - *Stipetum festucosum* (valesiacaе) (ділянка в с. Молодіжне) та *Stipetum festucosum* (rupicolaе) (степовий заказник в с. Сонячне). Субдомінантами ковили волосистої, на долю якої припадає до 50% покриття, є *Festuca rupicola* Heuff., *Festuca valesiaca* Gaud., *Elytrigia trichophora* (Link) Nevski (15-30%), *Bromopsis cappadocica* (Boiss. Et Bal.), *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub, *Koeleria lobata* (Bieb.) Roem. et Schult. (flo 5%). Загальне проективне покриття травостою дорівнює 80-100%. Помітну роль в складі різнотрав'я відіграють *Marrubium peregrinum* L., *Achillea setacea* Waldst. & Kit., види родів *Centaurea*, *Salvia*, *Allium*, *Euphorbia*, напівчагарнички *Teucrium chamaedrys* L., *T. polium* L. Зрідка зустрічаються ковили *Stipa pontica* P. Smirn. та *Stipa lessingiana* Trin. et Rupr.

Описані угруповання характеризуються високою видовою насиченістю та наявністю рідкісних видів (*Gypsophila glomerata* Pall, ex Adams, *Paeonia tenuifolia* L., *Thymus dzevanovskyi* Klokov & Des. Shost., *Scabiosa praemontana* Privalova та інші). Найбільшу в со-зологічному відношенні цінність мають занесені до "Зеленої книги України" угруповання, в яких позицію домінантів займають охороняєми види *Stipa capillata* L., *Stipa pontica* P. Smirn., *Stipa lessingiana* Trin. et Rupr. Ці ділянки можуть розглядатися як пріоритетні для збереження біологічного різноманіття території.

Шевченко М. С., Парнікоза І. Ю., Шевченко О. С.

ЗНАХІДКА *LIPARIS LOESELII* (L.) RICH.
В ОКОЛИЦЯХ М. ВИШГОРОД
(КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Популяцію рідкісної орхідеї (II категорія ЧКУ), що до знахідки 2006 р. на Святошинських ставах в м. Києві вважалася зниклою в

околицях столиці (Червона книга, 1996; Шевченко, 2006; Редкие..., 1988), виявлено в 2007 році на околиці міста супутника Києва - Вишгорода.

Популяція займає територію невеличкого висячого болітця розмірами 20x15 м, що утворилося біля підшви Вишгородських лесових круч.

На болітці можна виділити дві зони: зовнішню та внутрішню. Популяція *Liparis loeselii* займає, головним чином, внутрішню зону, лише трохи заходячи в зовнішню, де зростає інша червонокнижна орхідея – *Dactylorhiza incarnate*.

Внутрішня зона представляє собою невелике верхове осоково-сфагнове болітце. Наявні поодинокі дерева *Betula pendula*, *Populus tremula*, що затіняють 5% ділянки. Наявний ярус чагарників та високого підросту: *Salix cinerea*(1), *S. triandra*(+), *Betula pendula*(+), *Pyrus communis* (+), зімкнутість ярусу 3-5%. Травостій двоярусний: перший ярус формує *Phragmites australis*, покриття до 60%, нижній має ЗПП судинних рослин 40%: *Dactylorhiza incarnata* (+), *Eriophorum angustifolium* (2), *Carex rostrata* (2), *Ranunculus polyanthemos* (+), *Equisetum palustre* (2), *Liparis loeselii* (+), *Typha latifolia*(+), *Eupatorium cannabinum* (1), *Lycopus europaeus* (+), *Betula pendula* - підріст (+). Добре виражений ярус мохів, ЗПП - 50-90%, домінує *Calliergon sp.* наявні невеликі вкраплення *Sphagnum sp.* та *Marchantia polymorpha*.

Зовнішня зона являє собою екотон болота та вологої луки. Наявний підріст *Betula pendula* та *Salix triandra*. ЗПП травостою - 100%. *Phragmites australis* (1), *Agrostis tenuis* (1), *Dactylorhiza incarnata* (+), *Lathyrus pratensis* (1), *Carex hirta* (1), *C. lasiocarpa* (1), *C. muricata* (+), *Trifolium alpestre* (+), *Ranunculus polyanthemos* (1), *Equisetum palustre* (2), *E. variegatum* (+), *Agrimonia eupatoria* (+), *Cirsium sp.* (2), *Juncus effusus* (+), *Calamagrostis epigeos* (2), *Medicago romanica* (1), *Vicia cracca* (+), *Gallium verum* (+), *Fragaria vesca* (+), *Liparis loeselii* (+), *Polygala comosa* (+), *Ononis arvensis* (2), *Poa palustris* (1), *Origanum vulgare* (+), *Achillea millefolium* (+), *Eupatorium cannabinum* (+), *Knautia arvensis* (+), *Festuca pratensis* (1), *Genista tinctoria* (+), *Lotus ucrainicus* (+), *Coronilla varia* (+), *Dactylis glomerata* (1), *Poa pratensis* (1), *Festuca pratensis* (1), *Prunella vulgaris* (+).

Популяція *Liparis loeselii* в просторовому відношенні являє собою єдиний масив, щільність досягає 20 екз/м². Екземпляри, як пра-

вило зростають групами, в яких можна спостерігати скупчення молодих (j та Im) особин. Завдяки своїй короткій підземній частині рослини *Liparis loeselii* розвиваються фактично в верхніх шарах мохового субстрату, понад зоною щільного залягання кореневищ болотних трав.

Загальна чисельність популяції - трохи більше 52 екземплярів. Віковий спектр популяції нормальний повночленний. Сенільних рослин не виділяли. Вікові стадії за (Парнікоза та ін., 2005). Популяція була лівобічною: 24% j, 21% Im, 13% v та 42% g екземплярів.

Дані морфометрії для даної популяції та для порівняння з іншими досліджених популяцій Придніпров'я подано в таблиці.

Таблиця

Показники потужності g екземплярів *Liparis loeselii* Вишгородської популяції.

Для порівняння дано показники для інших популяцій Середнього Подніпров'я: Святошинських ставів у м. Київ (власні дані 2007 р.), а також двох популяцій поблизу Канівського заповідника (дані 2006 р. за Шевченко та ін., 2006)

	Висота, см	Довжина максимального листка, см	Ширина максимального листка, см	Кількість плодів
Вишгород	17,3±1	10,1±0,5	2,4±0,15	3,35±0,4
Свят. стави	8,9±0,6	4,3±0,4	1,4±0,17	2,8±0,4
Канів №1	15,1 ±0,48	7,25±0,33	1,99±0,06	Не вимірювали
Канів №2	21,4±1,3	9,53±0,56	3,35±0,23	Не вимірювали

Із цього річного обстеження популяції не зрозуміло, чи відчуває популяція впливу такого фактору, як весняний пал травостою. З природних факторів впливу виявлено об'їдання листків комахами та відмирання верхніх квіток у суцвітті. Постійну загрозу існуванню популяції становить розташована поблизу рекреаційна зона м. Вишгорода.

У зв'язку з знахідкою цієї надзвичайно цінної популяції необхідно терміново розширити створену тут в 1999р. ботанічну пам'ятку природи місцевого значення "Хвощ великий" (2 га) і з включенням місцезростання *Liparis loeselii*.